

درس 4 «کدام تصویر از جهان»

«بررسی مفهوم اتفاق»

اتفاق معمولاً در برابر اصل علیت یا یکی از فروع آن (سختیت علی و معلولی، و وجوب علی و معلولی) قرار می‌گیرد. گاهی برخی از مردم به جای اتفاق از اصطلاح «شانس» استفاده می‌کنند.

سوال؟

نقش و اقدامات مؤثر فیلسوفان در برابر برخورد با این مفاهیم چیست؟ (صفحه 22)

پاسخ: الف- دقت در مفاهیم عامیانه ب- نقد و تصحیح ج- تعمیق و تأمل در آن

ابن سینا در کتاب «الهیات شفا» از اتفاق و مفاهیم دیگری از قبیل شانس سخن گفته و سعی کرده نظر مردم را در باره این امور تصحیح کند.

در درس سوم بیان شد که:

1- با قبول اصل علیت:

الف- به «ارتباط و پیوستگی» اجزای جهان پی می‌بریم و

ب- با مواجهه با هر پدیده‌ای در پی کشف منشأ و عامل پیدایش آن هستیم

2- با قبول اصل وجوب بخشی علت به معلول:

الف- تخلف ناپذیری و «حتمیت» در نظام هستی

ب- جهان تابع رابطه‌ای «ضروری» است که اگر علت با تمام حقیقت خود (علت تامه) تحقق پیدا کرد، تحقق معلول حتمی و ضروری می‌شود

علت تامه: (تمام حقیقت) اگر تمامی عوامل پدید آورنده، حاضر باشند؛ مانند آب، خاک، نور، بذر مناسب و مراقبت، برای پیدایش یک گل (لازم و کافی برای به وجود آمدن معلول یعنی گل است)

علت ناقصه: اگر تنها یک یا چند عامل پدید آمدن شیء حاضر باشد؛ مانند آب و خاک برای گل (فقط لازم برای تحقق معلول اما کافی نیست)

توضیح: برخی فکر می‌کنند علت می‌تواند موجود باشد و معلول تحقق نیابد؛ این گروه علت ناقصه را به جای علت تامه می‌گیرند که برای به وجود آمدن معلول لازم است اما کافی نیست و به تنهایی به وجود آورنده نخواهد بود.

3- اصل سختیت میان علت و معلول

الف- نظم و قانون مندی میان پدیده‌ها

ب- ارتباط خاص و نظمی خاص - علت‌های خاص، معلول‌های خاص

نکته قابل توجه:

ارتباط و پیوستگی - اصل علیت

ارتباط و پیوستگی حتمی و ضروری— اصل وجوب بخشی علت به معلول

ارتباط و پیوستگی خاص و معین— اصل سنخیت علت و معلول

معانی «اتفاق» در مقابل اصول فوق قرار می گیرد

چند نمونه برای کاربرد «اتفاق»

● بعد از فراگیری معانی «اتفاق» این نمونه ها را با هر کدام تطبیق داده و بگویید با کدام معنا سازگاری بیشتری دارد.

نمونه اول: دموکریتوس— فیلسوف یونان باستان: ماده اولیه تشکیل دهنده جهان ، اتم ها و ذرات ریز تجزیه ناپذیر و غیر قابل تقسیمی هستند که در فضای غیر متناهی پراکنده هستند، برخورد «اتفاقی» ذراتی که هم اندازه و هم شکل بوده اند ، سبب پیدایش عناصر و اشیا فعلی در جهان است.

نمونه دوم: از دانشمندان زیست شناس در دوره های اخیر — معتقدند در طول عمر زمین جانداران بیشماری پدید آمده اند که در طول زمان تحولات بسیاری در ساختمان بدنی این موجودات رخ داده که هیچ کدام از این تحولات متناسب و سازگار با محیط نبوده و تنها آن دسته از جاندارانی که تغییرات اندامی شان «اتفاقاً» سازگار با محیط بوده است به رشد خود ادامه داده و اگر در این میان تکاملی رخ داده «اتفاقی» بوده است.

نمونه سوم: بینگ بنگ یا انفجار بزرگ— برخی از دانشمندان می گویند که جهان کنونی ما یعنی این میلیارد ها کهکشان با یک انفجار بزرگ (بینگ بنگ) آغاز شده و به تدریج گسترش یافته است.

معانی اتفاق

1- معنای اول اتفاق:

الف- میان حوادث جهان و پدیده های آن هیچ «رابطه ضروری» وجود ندارد. انکار اصل وجوب بخشی علت به معلول که از فروع اصل علیت است). چه بسا یک علت موجود شود اما معلول آن پدید نیاید؛ مثلاً همه عوامل پیدایش باران موجود باشند ، اما باران نیاید.

ب- و چه بسا یک معلول «بدون وجود علت» پیدا شود. بدون وجود ابر و مانند آن خود به خود باران بیاید.(انکار اصل علیت) اصل علیت— هر حادثه یا معلولی، علتی دارد.

2- معنای دوم اتفاق:

ممکن است از هر علتی هر معلولی پدید آید. (انکار اصل سنخیت علت و معلول)

مثلاً حرارت سبب یخ بستن آب و آفتاب سبب تاریکی شود؛ یعنی سنخیتی میان علت و معلول نباشد.

3- معنای سوم اتفاق:

نبودن غایت و هدف خاص در حرکات و نظم جهان. (انکار اصل غایی)

یعنی که این حرکات و نظام ها به سمت غایت و هدف معینی به پیش نمی رود.

توضیح: کسی که برای جهان هدف قائل است ، حادثی را که در جهان اتفاق می افتد اتفاقی نمی داند بلکه برای آن هدفی قایل است که در نهایت به سوی آن می رود اما کسی که برای جهان هدفی قائل نیست، حادث را اتفاقی می داند.

4- معنای چهارم اتفاق:

معنای چهارم که بی ارتباط با اصل «علیت» نیست، رخ دادن «حادثه پیش بینی نشده» است.

مثلاً: شخصی برای خرید به بازار می رود و دوستش را در بازار می بیند و بعد می گوید: من امروز اتفاقی دوستم را دیدم.

بررسی معنای اتفاق

نظر فیلسوفان در باره معنای مختلف اتفاق:

1- معنای اول اتفاق— الف- فیلسوفی یافت نمی شود که به طور صریح و روشن با معنای اول اتفاق موافق باشد

ب- همه فیلسوفان چنین اتفاقی را انکار می کنند

2- معنای دوم اتفاق— الف- اتفاق به این معنا از نظر «بسیاری از فلاسفه» از جمله ابن سینا ، ملاصدرا و علامه طباطبایی و «برخی» از فیلسوفان اروپایی امکان پذیر نیست.

ب- اگر کسی به طور جدی اصل سنخیت را انکار کند، به هیچ کاری اقدام نخواهد کرد.

ج- اگر کسی اصل سنخیت علت و معلول را انکار کند؛ نمی تواند نظم و هماهنگی در طبیعت را تبیین کند و دلیل آن را به دست آورد.

د- انکار اصل سنخیت بی اعتباری تمام علوم و هر ج و مرج در جهان را به دنبال دارد

3- معنای سوم اتفاق— در برابر معنای سوم اتفاق فیلسوفان به دو دسته تقسیم می شوند

الف- آن دسته از فلاسفه که علاوه بر لوازم «اصل علیت» به «علت العلل» معتقدند و برای مجموع هستی یک علت حقیقی (خداوند) قائل هستند می گویند هر فرایند طبیعی و هر سیر و تحولی در طبیعت هدفی خاص را تعقیب می کند ؛ بنابراین این معنای سوم اتفاق را نمی پذیرند

ب- آن دسته از فیلسوفانی که به علت العلل معتقد نیستند ، غایت‌مندی زنجیره حوادث را انکار می کنند و وجود برخی فرآیند های تکاملی در جهان را امری اتفاقی به حساب می آورند.

ج- آن دسته از فیلسوفانی که در عین انکار خداوند می خواهند برای جهان و انسان هدف و غایت تعیین کنند و بگویند که جهان به سمت یک غایت برتر در حال حرکت است و روز به روز کامل تر می شود و به غایت خود نزدیک تر میشود. مثل کارل مارکس

یک تحقیق: کارل مارکس در این زمینه چه نظریه ای دارد؟

سوال : به دسته سوم فیلسوفان چه نقدی وارد است؟

پاسخ: در نظر گرفتن غایت برای جهان زمانی قابل پذیرش است که آن غایت قیل از پیدایش اشیا در نظر گرفته شده باشد تا متناسب با آن هدف و غایت به وجود آمده باشند و به سوی آن حرکت کنند و تکامل یابند و چنین امری بدون قبول خالق حکیم امکان پذیر نیست.

4- معنای چهارم اتفاق— این معنای اتفاق با هیچ یک از اصول و لوازم علیت مخالف نیست .

بنابر این کاربرد درستی دارد و مربوط به علم ناقص و محدود ما نسبت به حوادث پیرامونی است . همان طور که در مثال مربوط به این معنای اتفاق گفته شد.

سوالات تشریحی

1- «اتفاق» در نزد کدام اقوام و ملل کاربرد دارد و آیا تمام امور را اتفاقی می دانند؟

پاسخ:

در نزد «همه» اقوام و ملل کاربرد دارد و مردم «برخی» امور را «اتفاقی» می دانند و برخی را نه

2- آیا فیلسوفان نیز از واژه «اتفاق» استفاده می کنند؟

پاسخ: بله مانند دمو کریتوس که اشیا جهان را حاصل برخورد اتفاقی ذرات پراکنده و تجزیه نپذیر می داند. و این سخن وی ، اتفاق به معنای اول و «انکار اصل علیت» است.

3- نظریه «تکامل اتفاقی» موجودات که در دوره های اخیر مطرح شده چیست و با کدام معنای اتفاق سازگار است؟

پاسخ: برخی دانشمندان زیست شناس معتقدند فقط آن دسته از جاندارانی که تغییرات اندامی شان «اتفاقاً» سازگار با محیط بوده است به حیات ادامه داده و رشد کرده اند و اگر در این میان «تکاملی» رخ داده ، «اتفاقی» بوده است.

با اتفاق به معنای سوم سازگار است که نفی اصل غایی و هدفمندی و غایتمندی جهان است.

4- نظریه «بینگ بنگ» یا «مه بانک» چیست و با کدام معنای اتفاق سازگار است؟

پاسخ: «امروزه» برخی از دانشمندان می گویند که جهان کنونی ما ، یعنی این میلیارد کهکشان با یک انفجار بزرگ «بینگ بنگ» آغاز شده و به تدریج گسترش یافته است.

این نظریه نیز با معنای اول اتفاق یعنی انکار اصل «علیت» سازگار است.

5- کدام واژه در بین مردم ، معادل با واژه اتفاق به کار می رود؟

پاسخ: واژه «شانس»

6- از تلاش ها و اقدامات مؤثر فیلسوفان در برابر استفاده و کاربرد این مفاهیم از طرف مردم چه بوده است؟ (مثال بزنید)

پاسخ: از اقدامات مؤثر و مهم فیلسوفان الف- دقت در مفاهیم عامیانه ب- نقد و تصحیح آن ج- تعمیق در آن ها بوده است.

ابن سینا در کتاب فلسفی خود بخش الهیات «شفا» هم در باره «اتفاق» و هم در باره «شانس» سخن گفته و تلاش کرده نظر مردم را در مورد این مفاهیم تصحیح کند.

7- نتیجه پذیرش اصل علیت چیست؟

پاسخ: الف- با قبول این حقیقت که «هر حادثه علتی دارد» ، به «ارتباط» اجزای جهان با یکدیگر و «پیوستگی» شان پی می بریم

ب- با مواجهه با هر پدیده ای در پی کشف منشأ و عامل پیدایش آن بر می آییم.

8- نتیجه پذیرش اصل علیت.....و.....اجزای جهان است.

پاسخ: ارتباط پیوستگی

9- نتیجه پذیرش اصل وجوب بخشی علت به معلول چیست؟

پاسخ: جهان را تابع رابطه ای ضروری و حتمی نشان می دهد، به گونه ای که اگر علت با تمام حقیقت خود تحقق یافت، یقین پیدا می کند که تحقق معلول نیز ضروری و حتمی می شود.

10- بر اساس کدام اصل باغبان بذر می‌کارد و آبیاری می‌کند و راننده خودرویش را به جلو هدایت می‌کند؟

پاسخ: اصل وجوب بخشی علت به معلول

11- نتیجه پذیرش اصل سنخیت چیست؟

پاسخ: الف- «نظم خاصی» در جهان برقرار است و هر چیزی نمی‌تواند منشأ هر چیزی باشد

ب- علت‌های خاص معلول‌های خاص به دنبال دارد.

12- نظم خاص نتیجه پذیرش اصل است.

پاسخ: سنخیت علت و معلول

13- موارد سمت راست را به موارد سمت چپ ارتباط دهید.

1- اصل علیت الف- نظم و قانونمندی میان پدیده‌ها

2- اصل وجوب بخشی علت به معلول ب- ارتباط و پیوستگی

3- اصل سنخیت میان علت و معلول ج- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی

پاسخ: ا- ب 2- ج 3- الف

14- معنای اول اتفاق چیست و دیدگاه فیلسوفان در باره آن چیست؟

الف- پاسخ: معنای اول اتفاق این است که میان علت و معلول آن «رابطه حتمیت» وجود ندارد، چه بسا یک علت موجود شود اما معلول آن پدید نیاید.

ب- یا چه بسا یک معلول بدون علت به وجود آید

همه فیلسوفان چنین اتفاقی را انکار می‌کنند و می‌گویند هر معلولی به علت نیاز دارد و نمی‌تواند بدون علت باشد.

15- معنای دوم اتفاق چیست و دیدگاه فیلسوفان در رابطه با آن چیست؟

پاسخ: معنای دوم اتفاق این است که ممکن است از هر علتی هر معلولی پدید آید؛ یعنی سنخیتی میان علت و معلول نباشد. مثلاً یخ از گرما و آب جوش از سرما پدید آید.

بسیاری از فلاسفه از جمله ابن سینا، ملاصدرا و علامه طباطبایی و برخی از فیلسوفان اروپایی آن را انکار می‌کنند و معتقدند اگر اصل سنخیت انکار شود، الف- کسی به هیچ کاری اقدام نخواهد کرد- نمی‌تواند نظم طبیعت را تبیین کند ج- نمی‌تواند دانشمندان را به کشف علل پدیده‌ها دعوت کند د- بی‌اعتباری همه علوم و هر ج و مرج را به دنبال دارد

16- بی‌اعتباری همه علوم نتیجه انکار اصل است؟

پاسخ: اصل سنخیت علت و معلول

16- معنای سوم اتفاق چیست و دیدگاه فیلسوفان در باره آن چیست؟

پاسخ: نبودن غایت و هدفی خاص در حرکات و نظم جهان است؛ بدین معنا که این حرکات و نظام‌ها به سمت غایت و هدف مشخص به پیش نمی‌رود.

فیلسوفان در برابر معنای سوم اتفاق بر دو دسته اند:

دسته اول : پس معنای سوم اتفاق را نمی پذیرند

دسته دوم ، به علت العلل معتقدند نیستند غایتمندی زنجیره حوادث را انکار می کنند.

دسته سوم: آن دسته از فیلسوفانی که در عین انکار خداوند می خواهند برای جهان و انسان هدف و غایت تعیین کنند و بگویند که جهان به سمت یک غایت برتر در حال حرکت است و روز به روز کامل تر می شود و به غایت خود نزدیک تر میشود.

17- معنای چهارم اتفاق چیست و آیا این معنای اتفاق صحیح است؟ با دلیل بنویسید.

پاسخ معنای چهارم اتفاق رخ دادن حادثه پیش بینی نشده است

مثلاً من اتفاقاً امروز در خیابان دوستم را دیدم

معنای چهارم اتفاق بر مبنای قبول سه اصل علیت ، ضرورت و سنخیت است . در واقع این معنای اتفاق به «نقص دانش انسان نسبت به امور» باز می گردد نه انکار علیت در خارج و از آنجا که انسان نسبت به امور پیرامون خود اطلاع بسیار اندک و محدودی دارد، حوادث غیر مترقبه را که قبلاً پیش بینی نکرده، اتفاقی قلمداد می کند.

این معنای اتفاق صحیح است.

18- علت تامه و ناقصه چیست؟

پاسخ: آنجا که معلول ناشی از «مجموعه چند عامل» است که روی هم ، علت پدید آمدن آن معلول اند، « هر یک از عوامل» را «علت ناقصه» و «مجموعه عوامل» را «علت تامه» می نامند.

مثلاً برای پیدایش گل هر یک از عوامل مختلف مثل(آب – خاک- بذر مرغوب- آفتاب و مراقبت) به تنهایی علت ناقصه و مجموع آن ها با هم علت تامه است.

علت ناقصه شرط لازم و علت تامه شرط لازم و کافی برای پدید آمدن معلول است.

فعالیت های درس

مقایسه صفحه 26

با مقایسه این سه دیدگاه به این نتیجه می رسیم که

1- کسی که خدا را قبول دارد ، می تواند برای جهان یک نقشه از پیش تعیین شده و یک هدف و غایت قائل شود، اما کسی که خدا را قبول ندارد ، نمی تواند برای جهان نقشه و هدف تعیین کند

2- کسی که برای جهان نقشه و هدف قائل است، می داند که حوادثی که در جهان خلقت رخ می دهد، اتفاقی نیست بلکه برای آن است که در نهایت و پایان، به آن هدف نهایی مورد نظر خالق منجر شود

3- اما کسی که جهان را دارای نقشه و هدف نمی داند حوادث را صرفاً اتفاقی می داند که به جایی نخواهد انجامید در نتیجه دو رفتار متفاوت از این دو نگرش به دست می آید.

کسی که برای جهان نقشه و هدف قائل است، می کوشد آن هدف و نقشه را بشناسد و در مسیر آن نقشه و هدف عمل کند؛ اما کسی که جهان را هدفمند نمی داند، هر چه که به فکر خودش بباید، آن را هدف قرار می دهد و یا اینکه نگاهی ناامیدانه و مایوسانه به جهان پیدا می کند، و به نیهلیسم و پوچ گرایی می رسد.

4- در نظر گرفتن غایت برای جهان زمانی قابل پذیرش است که آن غایت قبل از پیدایش اشیا در نظر گرفته شده باشد تا متناسب با آن هدف و غایت به وجود آمده باشند و به سوی آن حرکت کنند و تکامل یابند و چنین امری بدون قبول خالق حکیم امکان پذیر نیست.

به کار ببندیم صفحه 27

1- نظر دموکریٹوس با معانی دوم و سوم اتفاق سازگار است ، یعنی اصل سنخیت و غایت مندی میان پدیده ها را نفی می کند.

نظریه مربوط به تکامل زیستی موجودات نیز با معانی دوم و سوم اتفاق سازگار است و منجر به انکار اصل سنخیت و غایت مندی می شود؛ زیرا تغییرات عالم طبیعت ، هیچ کدام اتفاقی نیست و هر تغییری ناشی از عواملی خاص است که فلان تغییر را سبب شده اند.

در نظریه مربوط به مه بانگ باید دقت بیشتری کنیم اگر منظور از نظریه مه بانگ این باشد که قبل از انفجار بزرگ چیزی نبوده است، و ناگهان انفجاری رخ داده است، این سخن به معنای آن است که از هیچ چیزی به وجود آمده است که با اصل علیت و وجوب بخشی علت و معلول مخالف است و موافق معنای اول اتفاق است. اما اگر به معنای این باشد که ذره ای کوچک و بسیار فشرده بوده و خود به خود در آن انفجاری رخ داده ، این سخن نیز هم به معنای اول اتفاق است که می خواهد رابطه ضروری میان علت و معلول را انکار کند و هم به معنای دوم اتفاق است که انکار اصل سنخیت را به دنبال دارد. اما اگر به این معنا باشد که ذره ای کوچک و بسیار فشرده در ابتدا وجود داشته و نه به صورت خود به خود بلکه بر اساس علتی که برای ما تا کنون ناشناخته است، انفجاری رخ داده و جهان گسترش یافته ، با هیچ کدام از اصول علیت مخالف نیست.

2- این تمرین ناظر بر معنای سوم اتفاق است ، یعنی حوادث بدون هدف و غایت ، وبدون یک علت و خالق حکیم و دارای علم، نمی توان این معنای اتفاق را مردود دانست.

3- ناظر بر معنای دوم و سوم اتفاق است . اگر کسی واقعاً و جداً هم این دو معنای اتفاق را بپذیرد، نمی تواند هیچ تصمیمی در طول روز بگیرد و هیچ هدفی را برای خود تعیین کند. چون انجام هر تصمیمی مبتنی بر هدفمندی انسان و جهان می باشد.

4- ناظر بر نفی اتفاق به معنای دوم است این ضرب المثل بیان کننده آن است که هر چیزی از هر چیزی پدید نمی آید و از هر علت خاص معلول خاص آن بروز می کند.

5- ناظر بر نفی اتفاق به معنای سوم است. زیرا این ابیات مثنوی مولوی بیان کننده حرکات غایتمندانه و هدفدار د رجهان است و نشان می دهد که گیاهان و حیوانات و انسان ها به صورت اتفاقی پدید نیامده اند بلکه هر یک از این موجودات حلقه ای از حلقه های نظام خلقت و تکمیل کننده یکدیگرند.

سوالات تست

1- برای انسانی که دارای استعداد «فکر کردن» است، مهم ترین عاملی که او را در مجرای تفکر می اندازد، ادراک کدام اصل فلسفی است و مفهوم چرا، ذهن انسان را به کدام مسئله متوجه می کند؟

1- فطرت ثانی- علیت 2- علت و معلول- فطرت ثانی

3- علت و معلول- علیت 4- فطرت ثانی- فطرت ثانی

2- تعریف علت چیست؟

- 1- چیزی که وجود معلول از آن جدا نمی‌شود
- 2- چیزی که معلول در کیان و هستی خود به آن نیازمند است
- 3- چیزی که در کیان و هستی معلول ساری و جاری است
- 4- چیزی که در کیان و هستی خود به چیز دیگر نیازمند است
- 3- رابطه‌ی بین علت و معلول، در مبانی حکمت مشاء..... علت و معلول است و قبول اصل علیت، با نفی..... هماهنگی دارد.

- 1- در خود وجود- تصادف 2- فرع بر وجود- تصادف
- 3- در خود وجود- تقدم شیء بر نفس 4- فرع بر وجود- تقدم شیء بر نفس
- 4- اعتقاد به صدفه مستلزم چیست؟
- 1- ارتباط و پیوستگی موجودات 2- عدم نظم و قاعده در کار جهان
- 3- نظام حاکم بر روابط میان موجودات 4- نظام و قانونمندی جهان هستی
- 5- اگر گفته شود، هیچ چیز در جهان خود به خود و از روی «صدفه» و اتفاق، پدید نمی‌آید به نفی..... که مبنای..... است، خط بطلان کشیده ایم.

- 1- قانون نظم- تمام علوم 2- اصل علیت- تمام علوم
- 3- قانون نظم- فلسفه و حکمت 4- اصل علیت- فلسفه و حکمت
- 6- کدام گزینه مفهوم اصل علیت را بیان می‌کند؟
- 1- جهان مجموعه‌ی به هم پیوسته و مرتبط الاجزاء است
- 2- جهان هستی منظم و قانونمند است
- 3- مجموعه‌ی جهان در سیر تکاملی خود به سوی یک مقصد رهسپار است
- 4- نظام هستی یک نظام ضروری و حتمی و تخلف ناپذیر است
- 7- اگر گفته می‌شود: «نظام هستی، نظامی قطعی و وجوبی است» معنای این عبارت این است که..... مقدم بر..... است و آن جا که نظام جهان را به صورت دستگاهی منظم و مرتب می‌یابیم بدان جهت است که بین علت و معلول..... حاکم است؟

- 1- وجود-وجوب- سنخیت 2- وجود- وجوب- هم زمانی
- 2- وجوب- وجود- هم زمانی 4- وجوب- وجود- سنخیت
- 8- جمله‌ی «علل معین را معلول های معینی است» بیانگر چه اصلی است؟
- 1- امتناع تسلسل علل 2- سنخیت علت و معلول
- 3- علیت 4- علت غایی

9- معنای ضرورت و لا یتخلف بودن نظام وجود کدام است؟

- 1- در نفس الامر رابطه‌ی میان ماهیت و وجود از سه حال ضرورت، امتناع، و امکان خارج نیست
 - 2- در نفس الامر، شیء به واسطه‌ی بودن علت، ضروری الوجود و یا به واسطه‌ی نبودن علت، ضروری العدم است
 - 3- در واقع امر رابطه‌ی انسان و خدا ضروری و بازگشت انسان به سوی خدا هم حتمی است
 - 4- در واقع امر رابطه‌ی میان موجودات عالم از سه حال، ضرورت، امتناع و امکان خارج نیست
- 10- دو اصلی که نفس ارتباط و پیوستگی موجودات عالم و نظام حاکم بر روابط را معلوم می‌سازد به ترتیب کدام اند؟

1- امتناع تناقض- علیت 2- سنخیت- علیت

3- علیت- امتناع تناقض 4- علیت- سنخیت

11- کدام یک از ابیات صریح تر بر مضمون قاعده‌ی «الواحد» (صل سنخیت) دلالت می‌کند؟

1- اگر یک ذره را بر گیری از جای / خلل یابد همه عالم سراپای

2- حمد بی حد را سزد ذاتی که بی همتاستی / واحد یکتاستی هم خالق اشیاستی

3- این همه عکس می و نقش نگارین که نمود/یک فروغ رخ ساقی است که در جام افتاد

4- حُسن روی تو به یک جلوه که در آینه کرد / این همه نقش در آینه‌ی اوهام افتاد

12- نظام حاکم بر موجودات عالم و نفس ارتباط و پیوستگی را به ترتیب کدام اصول معین می‌کنند؟

1- سنخیت علت و معلول- علیت 2- علیت- سنخیت علت و معلول

3- ضرورت علی و معلولی- علیت 4- سنخیت علت و معلول- ضرورت

13- اطمینان بخش ترین برهان، برهان..... است، به دلیل متکی بودن بر اصل..... که نتیجه اش..... است.

1- لمی- سنخیت علت و معلول- نظام معین هستی

2- ائی- سنخیت علت و معلول- نظام معین هستی

3- لمی- هویت تعلق معلول- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی

4- ائی- هویت تعلق معلول- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی

14- در پرتو کدام اصل و قاعده، نظام جهان انتظام می‌یابد و در اندیشه‌ی ما به صورت دستگاهی منظم و مرتب در می‌آید که هر جزء آن جایگاه به خصوصی دارد؟

1- سنخیت علت و معلول- الشیء ما لم یجب لم یوجد

2- سنخیت علت و معلول- الواحد لایصدر عنه الا الواحد

3- ضرورت علت و معلول- الشیء ما لم یجب لم یوجد

4- ضرورت علت و معلول- الواحد لا یصدر عنه الا الواحد

15- آیهی شریفهی «فلن تجد لسنة الله تديلاً و لن تجد لسنة الله تحويلاً» با توجه به معنای «سنت» بیش از هر چیز مؤید کدام اصل فلسفی است؟

1- سنخیت 2- علیت 3- ضرورت 4- واقعیت

16- نظام حاکم بر روابط بین علت ها و اینکه جهان هستی دستگاه منظمی است، که هر جزء آن جایگاه به خصوص دارد، بیانگر کدام اصل است؟

1- تقدم وجود بر وجود 2- تقدم وجود بر وجود

3- سنخیت علت و معلول 4- ضرورت علت و معلول

17- در فهم قانون «علیت» بین دو مفهوم «وجود و وجوب» تقدم از آن..... است و پیوستگی بین «علت و معلول» که در پرتو آن جهان اننظام پیدا می کند، اصل..... را رقم می زند و آن به این معنی است که.....

1- وجوب- وجوب علی و معلولی- هر معلولی نیاز به یک علت تامه دارد

2- وجود- وجوب علی و معلولی- هر معلولی نیاز به یک علت تامه دارد

3- وجوب- سنخیت علت و معلول- از علت خاص معلول خاص نتیجه می شود

4- وجود- سنخیت علت و معلول- از علت خاص معلول خاص نتیجه می شود

18- با توجه به دو بیت زیر:

جهان چون خط و خال و چشم و ابروست/ که هر چیزی به جای خویش نیکوست

اگر یک ذره را بر گیری از جای/ خلل یابد همه عالم سرا پای

کدام مفهوم فلسفی، زمینهی پذیرش می یابد؟

1- اصل سنخیت علت و معلول، به این معنی که از علت های خاص معلول های خاص صادر می شود

2- اصل بطلان تسلسل علل، به این معنی که استمرار علت و معلول و عدم انتهایش به یک علت قائم به ذات، محال است

3- اصل تقدم وجوب بر وجود، به این معنی که الوجود ما لم یجب لم یوجد (وجود تا به مرحلهی ضرورت نرسد، وجود پیدا نمی کند

4- اصل علیت و معلولیت، به این معنی که هر امر ممکن به علتی که وجوب دهندهی به آن است، متعلق و وابسته و نیازمند است

19- اصطلاح «وجوب علی و معلولی» کجا مطرح می شود و قاعدهی «ترجیح بلا مرجح محال است» چه پیامی دارد؟

1- در تبیین امکان ذاتی- خروج از حالت تساوی وجود و عدم، نیازمند به یک عامل بیرونی هستی بخش است

2- در تبیین امکان ذاتی- خروج از حالت تساوی وجود و عدم، نیازمند به یک عامل درونی هستی بخش است

3- در فهم واجب الوجود و ممکن الوجود- خروج از حالت تساوی وجود و عدم، نیازمند به یک عامل بیرونی هستی بخش است

4- در فهم واجب الوجود و ممکن الوجود- خروج از حالت تساوی وجود و عدم نیازمند به یک عامل درونی هستی بخش است

20- با توجه به «اصل ضرورت علی و معلولی»، «اصل سنخیت» و «اصل علّیت» به ترتیب کدام نتیجه استخراج می‌شود؟

1- نظام معین هستی- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی- ارتباط و پیوستگی موجودات جهان

2- ارتباط و پیوستگی موجودات جهان- تخلف ناپذیری و حتمیت- نظام معین هستی

3- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی- ارتباط و پیوستگی موجودات جهان- نظام معین هستی

4- تخلف ناپذیری و حتمیت نظام هستی- ارتباط و پیوستگی موجودات جهان

21- وقتی به یک نهال از هر جهت رسیدگی می‌کنیم و شرایط لازم برای رشد و سلامت آن را فراهم می‌کنیم، لزوماً انتظار شادابی و رشد این نهال را داریم، این انتظار نشان دهنده‌ی چیست؟

1- اصل سنخیت میان علت و معلول و نیز اصل ضرورت علی که باعث پیوستگی قطعی موجودات است

2- اصل ضرورت علی که از فروع اصل علّیت و بیانگر نظام قطعی و لا یتخلف است

3- باور قطعی انسان به اصل سنخیت میان علت و معلول و پیوستگی میان موجودات

4- باور همگانی و ناخود آگاه انسان به اصل ضرورت علی که از فروع اصل علّیت است

22- هر یک از مفاهیم «کلّیت»، «ضرورت» و «ارتباط»، به ترتیب با توجه به کدام اصل عقلی در حکمت مشاء اثبات می‌گردد؟

1- سنخیت علت و معلول- وجوب علی و معلولی- علّیت

2- وجوب علی و معلولی- سنخیت علت و معلول- علّیت

3- علّیت- وجوب علی و معلولی- سنخیت علت و معلول

4- علّیت- سنخیت علت و معلول- وجوب علی و معلولی

23- مطابق قواعد فلسفی، رابطه‌ی ایجاب و ایجاد چگونه است؟

1- حیثیت ایجاب تقدم زمانی بر حیثیت ایجاد دارد

2- حیثیت ایجاب تقدم ذاتی بر حیثیت ایجاد دارد

3- حیثیت ایجاد تقدم ذاتی بر حیثیت ایجاب دارد

4- حیثیت ایجاد تقدم زمانی بر حیثیت ایجاب دارد

24- با توجه به مباحث علت و معلول، کدام نظر صحیح است؟

1- وجوب و وجود لازم و ملزوم یک دیگرند 2- وجوب مقدم بر وجود است

3- وجود مقدم بر وجوب است 4- وجود و وجوب هر دو معلولند

25- قاعده‌ی فلسفی «الشیء ما لم یجب لم یوجد» بیانگر کدام اصل در باب علت و معلول است؟

1- وجوب مقدم بر وجود 2- وجود مقدم بر ایجاد

3- ضرورت علی و معلولی

4- سنخیت علی و معلولی

26- وجوب علی و معلولی، با حضور چه چیز محقق می‌شود و در عرصه‌ی وجود و وجوب، حق تقدم با چیست و انتظام جهان بر خاسته از چیست؟

1- علت ناقصه- وجوب- وجوب علی و معلولی

2- علت ناقصه- وجود- وجوب علی و معلولی

3- علت تامه- وجوب- سنخیت علت و معلول

4- علت تامه- وجود- سنخیت علت و معلول

پاسخنامه

1- گزینه سه 2- گزینه دو 3- گزینه یک 4- گزینه دو 5- گزینه دو 6- گزینه یک 7- گزینه چهار 8- گزینه دو 9- گزینه دو 10- گزینه چهار 11- گزینه یک 12- گزینه یک 13- گزینه یک 14- گزینه دو 15- گزینه یک 16- گزینه سه 17- گزینه سه 18- گزینه یک 19- گزینه یک 20- گزینه چهار 21- گزینه چهار 22- گزینه یک 23- گزینه دو 24- گزینه دو 25- گزینه سه 26- گزینه سه